

Teisteanais
Nàiseanta
2024

X875/76/12

**Nuadh-eòlas
Pàipear 2**

DIMÀIRT, 30 GIBLEAN

11:15 M – 12:30 F

Comharran gu lèir — 28

Feuch na ceistean **UILE**.

Sgrìobh do fhreagairtean gu soilleir ann an leabhran nam freagairtean. Ann an leabhran nam freagairtean, feumaidh tu àireamh na ceiste a tha thu a' freagairt a chomharrachadh gu soilleir.

Cleachd inc **gorm** no **dubh**.

Mus fàg thu seòmar na deuchainne feumaidh tu leabhran nam freagairtean a thoirt don Fhreiceadan; mura dèan thu sin, dh'fhaodadh tu na comharran gu lèir airson a' phàipeir seo a chall.

* X 8 7 5 7 6 1 2 *

Ceist 1

Dèan sgrùdadh air Stòran A, B agus C agus an uair sin feuch a' cheist a leanas.

Stòr A

Eucoir ann an Alba

Tha eucoir ann an Alba air a bhith a' tuiteam. San deichead a dh'fhalbh, thuit na h-eucoirean a chaidh a chlàradh ann an Alba mu 75%, a' lùghdachadh an uallaich a bha air na 15 prìosan ann an Alba. Thathar a' mìneachadh an tuiteim seo ann an eucoir le lùghdachadh ann an cùisean a tha gan clàradh ann an taobh an iar na h-Alba, gu h-àraidh ann an, agus mu timcheall, Ghlaschu. Tha reat eucoirean le ainneart air fuireach gu ìre mhòr mar a bha e, ge-tà. Is iad ionnsaighean beaga an seòrsa as cumanta de dh'eucoir ainneartach ged a bha lùghdachadh nach beag ann an droch ionnsaighean agus oidhirpean air murt le ball-airm lannach. Tha reataichean ath-dhìtidh am measg fhireannach fhathast mu 30%. Thathar a' dèanamh tuairmse gu bheil buntainneas ri deoch-làidir aig 44% de dh'eucoirean ainneartach. Is iad inbhich òga (16–24) an fheadhainn as buailtiche a bhith a' fulang air sgàth eucoir.

Tha mòran adhbharan air eucoir. Tha cuid de dh'eucoir-eòlaichean air argamaid gur dòcha gu bheil adhbhar ginteil ann a tha a' fàgail gu bheil an dàrna gnè fada nas buailtiche tionndadh gu giùlan ainneartach, ionnsaigheach na an gnè eile. Dh'fhaodadh seo na diofaran gnèitheach a mhìneachadh ann an reataichean ath-dhìtidh is dòcha. Tha feadhainn eile a' dhen bheachd gu bheil cuid de dh'adhbharan sòisealta a tha a' cur am meud buailteachd a bhith ri eucoir. Bha mu 60% de chiontaich òga air mhisg nuair a rinn iad an eucoir.

Ge bith dè as coireach, tha sgaradh eadar an fheadhainn a tha a' dèanamh eucoir agus chithear seo gu soilleir ann an sluagh a tha an-dràsta sa phrìosan ge b' e bith cò an dùthaich air a bheilear a' coimhead. Tha na staitistigean soilleir a thaobh dhiofaran am measg an fheadhainn a tha sa phrìosan. Air feadh gach seòrsa prìosain, ge bith dè an siostam poilitigeach a th' ann, diofaran cultarail no cruinn-eòlach, tha e coltach gu bheil aon ghnè fada nas buailtiche a bhith sa phrìosan.

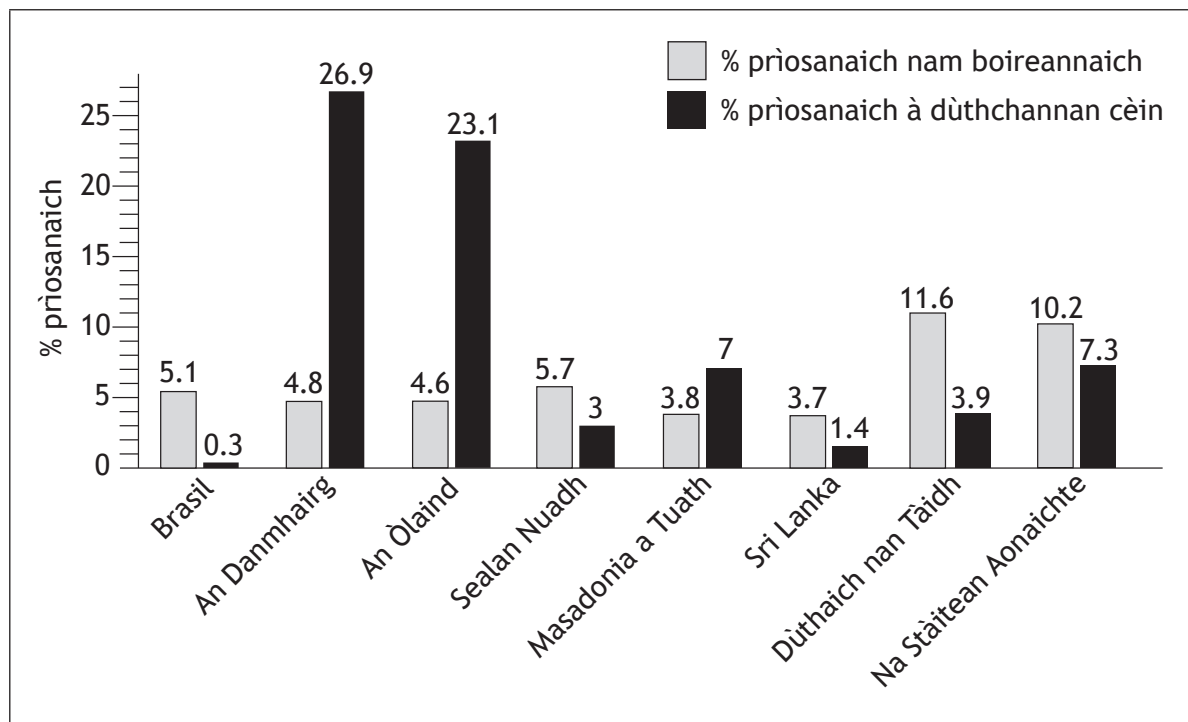
Ann an Alba an 2023, bha an àireamh dhaoine sa phrìosan aig 143 prìosanaich gach 100,000 dhen àireamh-sluaigh, a bha beagan na bu lugha na ann an Sasainn agus sa Chuimrigh agus fada na bu mhotha na anns a' chuid bu mhotha de dhùthchannan an Aonaidh Eòrpaich. Ach, bha seo fada na bu lugha na sna Stàitean Aonaichte, Dùthaich nan Tàidh, agus cuid de dhùthchannan ann an Ameireaga a Deas. Is e boireannaich a tha ann an 4% den àireimh a tha sa phrìosan ann an Alba.

Stòr B

Staitistigean thaghte eadar-nàiseanta sa phrìosan

Dùthaich	Àireamh de phrìosan	Àireamh de phrìosanaich	Prìosanaich, gach 100,000 den àireamh-sluaigh
Brasil	1,413	835,643	389
An Danmhairg	54	4,106	69
An Òlaind	48	11,447	65
Sealan Nuadh	18	8,610	167
Masadonia a Tuath	13	2,525	138
Sri Lanka	60	28,927	134
Dùthaich nan Tàidh	143	262,139	377
Na Stàitean Aonaichte	4,455	1,767,200	531

Stòr B (a' leantainn)

Stòr C

Alba: eucoir ainneartach

Tha Alba air fàs nas sàbhailte thar an deicheid a dh'fhalbh mar àite far a bheil an ìre de dh'eucoir ainneartach air tuiteam gu mòr. Sa chuibheas, tha daoine a' faireachdainn nas sàbhailte agus chan eil uiread de dhragh orra mu eucoir ainneartach. Is ann an sgìrean iomallach dùthchail, mar Arcaibh, a tha na reataichean as ìsle den t-seòrsa eucoir seo, agus is e Glaschu agus Dùn Dè an dà àite bailteil leis na reataichean as àirde.

Thathar a' beachdachadh air eucoir ainneartach fhathast mar chùis co-cheangailte ri fireannaich, ge-tà, agus is iad an fheadhainn sna sgìrean as motha easbhaidh san dùthaich as buailtiche fulang leatha. Is e fireannaich a tha fo aois 40 na ciontaich as cumanta a nì an seòrsa seo de dh'eucoir. Mar sin, is e a' bhuidheann seo as motha a tha anns a' phrìosan. Tha reataichean ath-dhìthidh air a bhith a' tuiteam co-cheangailte ris an seo ach tha iad fhathast a' nochdadh an aon phàtran a thaobh ghnèithean. Ann an Alba, thèid beagan nas lugha na cairteal de chiontaichean boireann ath-dhìtheadh. Am measg nan daoine a chaidh fo chasaid muirt ann an 2022, bha còrr is leth dhiubh fo bhuaidh dhrogaichean no deoch-làidir no na dhà.

Feuch a' cheist a leanas, gun a bhith a' cleachdadh ach am fiosrachadh ann an Stòran A, B is C air duilleag 02 agus seo shuas.

Dè na co-dhùnidhean a dh'fhaodar a ruighinn mu eucoir ann an Alba?

Feumaidh tu co-dhùnidhean a ruighinn mun:

- cheangal eadar gnè is prìosanaich ann an Alba
- cheangal eadar gnè is reataichean ath-dhìthidh ann an Alba.
- cheangal eadar deoch-làidir is eucoir ann an Alba.

Feumaidh tu tighinn gu co-dhùnadh iomlan air cò an dùthaich sa bheil na prìosain as coltaiche ris na tha ann an Alba.

Dèan sgrùdadh air Stòran A, B agus C agus an uair sin feuch a' cheist a leanas.

Stòr A

Cosgais cruinneil COVID-19

The Medical Journal, Sultain 2023

Thòisich COVID-19 a' sgaoileadh tron t-saoghal aig deireadh 2019. Ceithir bliadhna an dèidh sin, a rèir Buidheann Slàinte na Cruinne, tha mu thuaiream 770 millean galar-ghabhail air a bhith ann uile-gu-lèir. Thathar a' tuairmse àireamh nam bàsan cruinneil mu sheachd millean. Dhèilig diofar dhùthchannan ann an dòighean gu math eadar-dhealaichte ri galar mòr-sgaoilte COVID-19 aon uair is gun robh fhios aca air cho cunnartach is a bha e.

San RA, thugadh a-steach iomadh prògram riaghaltais airson cosnaidhean a ghleidheadh, a chosg mu £70 billean. A dh'aindeoin oidhirpean mar seo, b' iad na dùthchannan bu bheartiche a dh'fhuiling na meudachaidhean bu mhotha ann an cion-cosnaidh. Thuirt an rannsaiche COVID-19 Iain West gum 'feum Luchd-pàighidh cìse sna dùthchannan as beartiche cìsean nas àirde a phàigheadh fad bhliadhnaichean airson an t-airgead a phàigheadh air ais a chosg an riaghlathas air seo'. Chan eil seo na dhuilgheadas cho mòr anns na dùthchannan as bochda.

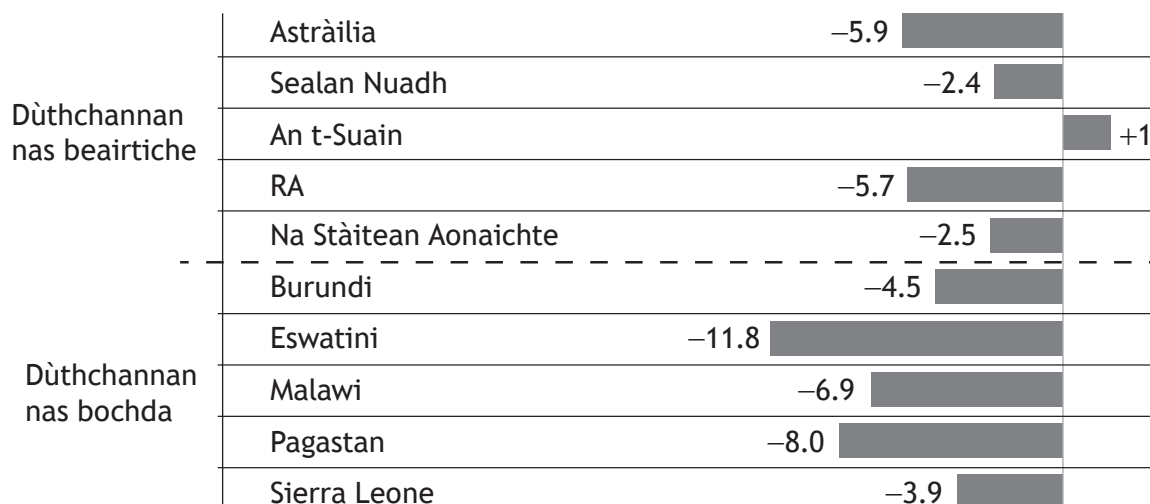
Dh'obraich iomadh dùthaich le companaidhean chungaidhean gus banachdaichean ùra a leasachadh airson an sluagh a dhìon bho na buaidhean bu mhiosa aig COVID-19. Ro mheadhan 2023, bha na dùthchannan bu bheartiche air banachdaichean a thoirt a-steach airson cuideachadh le bhith a' dìon a' mhòr-chuid de an sluaghan. Air an làimh eile, tha e air a bhith doirbh do dhùthchannan nas bochda ruighinn air banachdaichean a cheannachd no air sgàth 's nach eil siostam cùram slàinte aca a leigeas leotha an cur an gnìomh gu luath. Dh'fhàg seo gu bheil reataichean nas àirde de bhàsan sna dùthchannan seo.

Thuirt Tina Wise à Buidheann Bancaireachd na Cruinne gum bi daoine a' faireachdainn buaidh COVID-19 sna dùthchannan as beartiche fad bhliadhnaichean ri teachd agus gu bheil seo air duilgheadasan ionmhais air leth mòr adhbharachadh. Thuirt i, ged a bha buaidh air GDP gach neach (teachd a-steach cuibheasach gach neach) air feadh an t-saoghail air sgàth COVID-19, gum b' iad na dùthchannan bu bhochda a bu mhotha a dh'fhuiling.

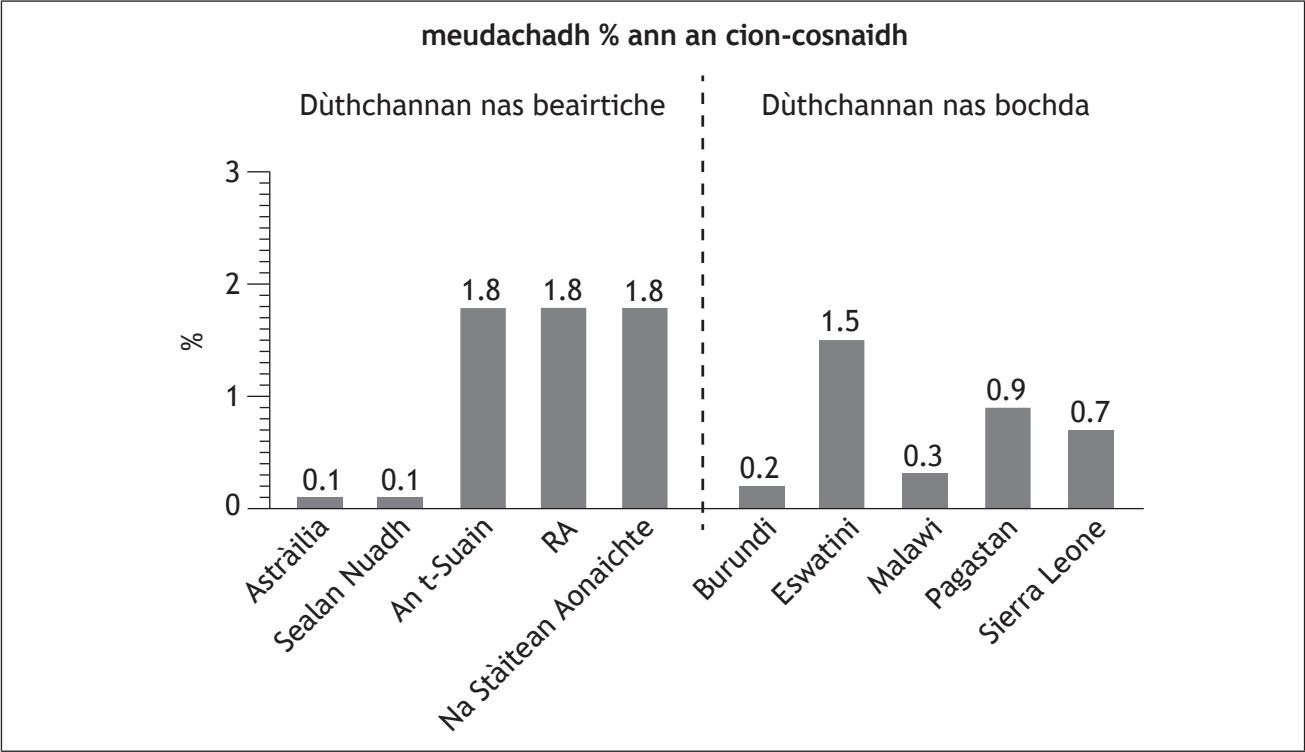
Tro na leasan bho COVID-19 thug ceannardan cruinneil gealltanais gun dèanar cinnteach gu bheil an saoghal nas deiseile ro ghalar mòr-sgaoilte sam bith eile a thig san àm ri teachd. Tha Buidheann Slàinte na Cruinne air taic a chur ris a' mhodh-obrach seo agus iad a' creidsinn gu bheil an saoghal feumach air modh-obrach nas co-obrachail, nas coileanta agus nas cothromaiche airson a bhith a' casg, ag ullachadh airson, agus a' freagairt ri galaran mòr-sgaoilte.

Stòr B

Buaidh eaconamach COVID-19 atharrachadh GDP % gach neach

Stòr B (a’ leantainn)

Stòr C

Staitistigs thaghte COVID-19					
	Dùthaich	Sluagh (milleanan)	% den t-sluagh a fhuair a’ bhanachdach — co-dhiù aon dòs	Àireamh iomlan de chùisean COVID-19 mar % den t-sluagh	Bàsan daingnichte COVID-19 mar % de chùisean
Dùthchannan nas beartiche	Astràilia	26.0	91	43	0.2
	Sealan Nuadh	5.1	91	46	0.12
	An t-Suain	10.5	89	25.6	0.8
	RA	66.9	95	36.9	0.93
	Na Stàitean Aonaichte	333.3	81	31	1.16
Dùthchannan nas bochda	Burundi	12.9	8	0.42	1.3
	Eswatini	1.2	32	6.25	2.0
	Malawi	20.4	44	0.4	3.0
	Pagastan	235.8	46	0.66	2.25
	Sierra Leone	8.6	55	0.8	2.42

COMHARRAN

Feuch a’ cheist a leanas, gun a bhith a’ cleachdadh ach am fiosrachadh ann an Stòran A, B is C air *duilleag 04* agus seo shuas.

Dè an ìre gu bheil e fìor a ràdh gum b’ iad na dùthchannan a bu bhochda a bu mhotha a dh’fhuiling buaidhean galar mòr-sgaoilte COVID-19?

Ceist 3

Dèan sgrùdadh air Stòran A, B agus C agus an uair sin feuch a' cheist a leanas.

Stòr A

Suirbhidh: barailean air cinneadh is neo-ionannachd ann am Breatainn

Fulangas cinnidh ann am Breatainn an taca ri deich bliadhna air ais.

A' beachdachadh air fulangas cinnidh ann am Breatainn san latha an-diugh, a bheil thu a' smaoineachadh gu bheil a-nis . . . ?

- ☒ Barrachd fulangais cinnidh na o chionn deich bliadhna ☒ Mun aon uimhir
☐ Nas lugha fulangais cinnidh na o chionn deich bliadhna ☐ Chan eil fhios agam

An t- Ògmhios 2020

Am Faoilleach 2009

Stòr: Suirbhidh fòn a rinneadh le Ipsos, companaidh proifeiseanta rannsachaidh is cunntais-bheachd, 5^{mh}–10^{mh} An t-Ògmhios 2020 (meud an taghaidh 1,059).

Stòr B

TEDxGlasgow 🔍 ☰

00:05:00

25 An Iuchar 2014

Dè as coireach ri sunnd

Sir Harry Burns

Ciamar a chuireas ciall is adhbhar ri sunnd an neach?

⬆
Bàrr

Stòr: Bhidio làrach-lìn TEDx anns a bheil Sir Harry Burns, a bha uair na Àrd-oifigear Meadaigeach na h-Alba.

Stòr C

Print subscriptions
Sign in
Search jobs
Search
UK edition

Support the Guardian
Available for everyone, funded by readers
Support us →

The Guardian

News
Opinion
Sport
Culture
Lifestyle
More

An RA agus Joe Biden a' dol an aghaidh a chèile air sgàth gealltanais a bhith a' gearradh cobhair

Did. 30 An Dàmhair
2022 07.00 GMT
f t e

Ceann-suidhe Joe Biden

30^{mh} An Dàmhair 2022

Thathar ag iarraidh air gach dùthaich dèanamh nas fheàrr na na chuir iad ris a' 'Mhaoin Chruinneil' mu dheireadh, a chaidh a chur air bhonn airson mailèiria, a' chaitheamh, agus Aids a làimhseachadh sna dùthchannan as bochda san t-saoghal. Tha a' chuid as motha de dhùthchannan G7 a-cheana air planaichean fhoillseachadh airson a dhèanamh, agus thog Biden an cuspair nuair a bha e ann an còmhraidhean leis a' Phrìomhaire Liz Truss a' mhìos seo chaidh. Thug Breatainn £1.4 billean don mhaoin sa chuairt gheallaidh mu dheireadh ann an 2019.

Stòr: Air atharrachadh bho phàipear-naidheachd air-loidhne The Guardian, buidheann naidheachd Bhreatannach.

Feuch a' cheist a leanas, gun a bhith a' cleachdadh ach am fiosrachadh ann an Stòran A, B is C air *duilleag 06* agus seo shuas.

Dè an ìre gu a bheil Stòran A, B is C earbsach?

Feumaidh tu co-dhùnadh iomlan a thoirt seachad air an stòr fiosrachaidh as earbsaiche.

8

[CRÌOCH A' PHÀIPEIR]

[DUILLEAG BHÀN]

NA SGRÌOBH AIR AN DUILLEIG SEO

Aithneachadh air Còir-lethbhreac

Ceist 3	Stòr A	Information is adapted from “Attitudes to race and inequality in Great Britain” (Telephone survey conducted by Ipsos, 5th–10th June 2020 (sample size 1,059)). Reproduced by kind permission of Ipsos.
Ceist 3	Stòr B	Screenshot is adapted from TEDx Glasgow website featuring video screenshot of Sir Harry Burns video “What Causes Wellness.” Reproduced by permission of TEDx Glasgow.
Ceist 3	Stòr C	Screenshot is adapted from Guardian website, https://www.theguardian.com/global-development/2022/oct/30/britain-collision-course-us-aid-pledge-global-health-fund-donation-refugee-schemes . Reproduced by permission of The Guardian. © Guardian News & Media Ltd 2024.